

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. I. Præmittuntur quæ sunt certa de fide, & referuntur sententiæ,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

(referente D. Thomâ infra quæst. 34. art. 2. ad 3.)
 Verbum Divinum, eo dicitur Verbum quo Fi-
 lius. Ex quibus hoc argumentum conficitur: Deus
 non est eo intelligens quo volens, nec eo iustus
 quo misericors; propter distinctionem virtua-
 lem, quæ inter voluntatem & intellectum, nec
 inter iustitiam ac misericordiam reperitur:
 Sed ex Augustino, Verbum Divinum eo dicitur
 verbum quo Filius: Ergo ratio Verbi, & ratio
 Filii identificantur in secunda Trinitatis Perso-
 na, absque virtuali discrimine.

Quod autem distinguantur ratione alicujus
 connotationis, quæ in ratione Verbi, non verò
 in ratione Filii importatur, ut asserit secunda
 pars corollarii, manifestum est. Nam Verbum
 connotat representationem creaturarum, quam
 non connotat ratio Filii, qui solum dicit ordi-
 nem ad generantem. Item Verbum, in ratione
 Verbi, & ut manifestativum, dicit ordinem ad
 totam Trinitatem quam manifestat; Filius ve-
 ro, in ratione Filii, solum dicit respectum ad Pa-
 trem, a quo generatur.

Advertendum tamen est, hanc connotatio-
 nem in Verbo non importari magis principaliter
 & in recto, sed minus principaliter & in obli-
 quo. Verbum enim in recto & magis princi-
 paliter dicit relationem realem ad Patrem dicen-
 tem; in obliquo autem & minus principaliter
 importat respectum rationis ad creaturas, in eo
 representatas & manifestatas. Unde S. Thomas

in 2a quæst. 34. art. 3. ad 4. Nomen idea principaliter
 est importatum ad significandum respectum ad crea-
 turas, & idem pluraliter dicitur in Divinis. Sed nomen
 Verbi principaliter importatum est ad significandum re-
 lationem ad dicentem, & ex consequenti ad creaturas,
 inquantum se intelligendo intelligit omnem creatu-
 ram. Et quæst. 4. de veritate art. 5. in corp. Quia
 Pater principaliter dicit se generando Verbum suum,
 & ex consequenti creaturas, idem principaliter, &
 quasi per se, Verbum refertur ad Patrem; sed ex con-
 sequenti, & quasi per accidens, refertur ad creaturam:
 dicit enim Verbo, ut per ipsum creatura dicatur. Un-
 de quando in corpore ejusdem articuli ait, hoc
 nomen Verbi imponi ad significandum aliquid
 absolutum, cum aliquo respectu, solum intendit
 docere, quod Verbum Divinum, in ratione Ver-
 bi, non importat solum relationem ad dicen-
 tem, sed etiam divinam naturam ut representat.
 Nam in Verbo adæquate sumpto duo in-
 cluduntur, nempe ratio representationis actua-
 lissimæ objecti, & insuper ratio expressi, reali-
 terque producti ad dicentem. Unde licet in linea
 absoluta, & in Verbo præintellecto Personis,
 non possit reperiri ratio Verbi propriè & adæ-
 quate, defectu relationis realis ad dicentem, im-
 proprie tamen & inadæquate illi competit: qua-
 tenus in divina essentia invenitur ratio intelle-
 ctiva in ultima actualitate, & representationis ac-
 tualissimæ, naturæ, ac reatorum, & creatura-
 rum, ut in Tractatu de attributis ex eodem S.
 Doctore ostendimus.

A rationale animam esse, quæ tota est in toto
 corpore, & tota in minima ejus parte. Existimant
 alii Deum esse, qui totus ubique est, & nullibi
 est. Verissima est utraque sententia: mihi tamen
 addere licebit, relationem maximum quid in
 minimo esse. Vix enim explicari potest, quanta
 sit ejus tenuitas, debilitas, ac fragilitas. Nullius
 ferè est entitatis & subsistentiæ, nullius activita-
 tis ac efficaciam, nullius soliditatis ac permanen-
 tiæ; vaga semper ac nutans, semperque mobilis
 inter duos terminos, huc & illuc discurrit, & vel
 subjecti cui adhæret, vel termini quem respicit,
 destructione, vel propriæ fragilitatis pondere,
 eodem ferè momento quo nascitur, evanescit.
 Ubi tamen in Deo reperitur, tanta est ejus digni-
 tas, nobilitas, ac majestas, ut sacratissimum Tri-
 nitatis mysterium, quo nihil in Christiana Re-
 ligione nobilius & excellentius est, in solis rela-
 tionibus originis fundetur ac subsistat, illisque
 divinæ constituentur ac distinguantur personæ,
 ac denique illis sublatis, penitus ruerent præci-
 pua nostræ fidei fundamenta. Unde Angelicus
 Doctor, ubi de divinis processionibus, quæ sunt
 fundamenta divinarum relationum disseruit,
 statim de ipsis relationibus disputat; acturus
 postea de divinis personis, tam in communi,
 quam in particulari.

ARTICVLVS I.

An inter relationem divinam, & divinam ef-
 fectivam, sit aliqua distinctio actualis
 ante operationem intellectus.

§. I.

Præmittuntur quæ sunt certa de fide, & refe-
 runtur sententiæ.

SUPpono primò tanquam certum de fide, da-
 tum in Deo relationes reales. Quod, relictis plu-
 ribus Conciliorum & SS Patrum testimoniis,
 duplici ratione probat D. Thomas hinc art. 1.
 Prima habetur in argumento *sed contra*, his ver-
 bis: Pater non dicitur nisi à paternitate, & Filius à
 filiatione: si igitur paternitas & filiatione non sunt in
 Deo realiter, sequitur quod Deus non sit realiter Pa-
 ter & Filius, sed secundum rationem intelligentiam tan-
 tum, quod est hæresis Sabelliana.

Quod si contra rationem istam objicias: Deus
 dicitur realiter dominus, & tamen relatio domi-
 nii non est realis in Deo. Similiter Christus de-
 nominatur realiter filius B. Virginis, & tamen fi-
 liatio in ipso non est nisi relatio rationis, ut docet
 S. Thomas 3. parte quæst. 15. art. 5. Ergo etsi re-
 latio paternitatis, non realis sed rationis esset,
 denominaret tamen realiter Patrem.

Respondeo denominationem à nomine relati-
 vo tunc esse realem, etiam si relatio sit rationis,
 quando fundamentum est reale, à quo tunc pro-
 venit realis denominatio: unde licet relatio do-
 minii in Deo, & filiationis in Christo, rationis
 sit: quia tamen earum fundamentum est reale,
 nempe creaturarum productio, & B. Virginis
 generatio, Deus dicitur realiter dominus &
 Christus realiter filius B. Virginis. Cæterum in
 Patre divino, si paternitas non esset realis, non
 daretur reale fundamentum: nam paternitas
 supra generationem fundatur, quæ requirit rea-
 lem distinctionem geniti à generante; cumque
 distinctio in divinis personis sumatur à relatio-
 nibus,

DISPUTATIO III.

De relationibus divinis.

Ad quæst. 28. D. Thomæ.

Quærent Philosophi quid illud sit, quod
 maximum in minimo est? Censent aliqui
 Tom. II.

nibus, si ista non essent reales, distinctio realis A inter personas esse non posset, ac proinde nec realis generatio unius ab altera, supra quam fundatur paternitas: unde sublata realitate relationum, reale fundamentum non manet, à quo possit denominari realiter Pater.

3 Secunda ratio, quam habet S. Doctor in corpore articuli, sic ab eo proponitur. *Cum aliquid procedit à principio ejusdem nature, necesse est quod ambo, scilicet procedens & id à quo procedit, in eodem ordine conveniant, & sic oportet quod habeant reales respectus ad invicem. Cum igitur processiones in Divinis sint in identitate nature, necesse est quod relationes, quæ secundum processiones divinas accipiuntur, sint relationes reales.*

Præterea: Cum personæ divinæ realiter distinguantur, & hæc distinctio non possit esse secundum aliquid absolutum, quia perfectiones absolutæ toti Trinitati communes sunt, necesse est illam desummi ab aliqua relatione reali; & sic necessariò poni debent in Deo relationes reales. Ita discurrens idem S. Doctor qu. 8. de potentia art. 1.

4 Confirmatur: Cum divinæ personæ summâ unitate ac simplicitate gaudeant, minimâ omnium oppositionum debent inter se opponi ac distingui: Sed oppositio relativa omnium minima est, nam illa quæ contradictoriè, contrariè, aut privativè opponuntur, sese mutuo excludunt, & ab eodem subiecto expellunt; quæ autem relativâ oppositione gaudent, tantum abest quod sese excludant aut expellant, quin potius ita se mutuo inferunt ac ponunt, ut uno destructo non possit aliud subsistere: Ergò in Trinitate necessariò poni debent relationes reales, quibus divinæ personæ inter se relativè opponantur, & realiter distinguantur.

5 Neque huic orthodoxæ veritati officit quod dicit Boëtius in libro de Trinitate: *Similis est relatio in Trinitate Patris ad Filium, & utriusque ad Spiritum Sanctum, ut ejus quod est idem, ad id quod est idem.* Non officit, inquam, quia ut declarat D. Thomas hic art. 1. in resp. ad 2. *Boëtius assimilat relationes, quæ sunt in Divinis relationi identitatis, (quæ est secundum rationem tantum) non quantum ad omnia, sed quantum ad hoc solum, quod per hujusmodi relationes non diversificatur substantia, sicut nec per relationem identitatis.*

6 Quando verò ipsemet S. Doctor in corpore ejusdem articuli ait: *Solum in his quæ dicuntur ad aliquid, inveniuntur aliqua secundum rationem tantum, & non secundum rem:* non intendit docere relationem in creatis non esse verum accidens reale, & realiter afficiens subiectum; sed loquitur de relatione in communi, & secundum rationem analogam, quæ abstrahit à relatione reali & rationis; illudque inter relationem & alia prædicamenta discrimen constituit, quòd licet in aliis prædicamentis possit fingi aliquid secundum rationem, putà chimæra, per modum substantiæ, quantitatis, aut qualitatis; in ea tamen, nec ratio substantiæ, nec quantitatis, nec qualitatis, verè & absolutè invenitur; sicut in relationibus quas intellectus format, verè & absolutè reperitur ratio relationis in communi. Nam relatio sic sumpta secundum propriam rationem solum significat respectum ad aliquid, qui verè & absolutè in relationibus rationis invenitur. Quantitas autem aut qualitas, secundum propriam rationem, etiam in communi sumptam, & superiorè ad eam quæ prædicamenta constituuntur, significant aliquid inhærens alicui, quod verè & ab-

solutè in chimæra, per modum quantitatis aut qualitatis conficta, non reperitur; sicut nec esse per se, in chimæra conficta per modum substantiæ.

Suppono secundò tanquam fidei veritatem, Relationes quæ in creaturis sunt accidentiæ inhærentiæ subiecto, in Deo, ut sic loquar, substantificari: Tum quia, cum Deus sit actus purus & immutabilis, est incapax omnis formæ accidentalis: Tum etiam quia relationes in Deo sunt divinarum personarum constitutiæ, & (ut postea ostendemus) cum divina natura seu substantia realiter identificatæ: Tum denique, quia hoc exigat summa & incircumscripta divini esse immensitas & infinitas. Deus enim (explicatur hæc ultima ratio) est, ut docet Nazianzenus oratione in natali Domini, tanquam infinitum quoddam essentia pelagus, *ἄλλος ὄρας*: Videmus autem hanc esse Oceani proprietatem, ut omnium fluviorum, rivulorū, & fontium aquas, in ipsum perenni cursu fluctes, in seipsum transformet: Ita ut cum ejus vastissimum sinum subeunt, pereant omnium fluminum tituli, nomina, & qualitates, & una sit maris aqua. Similiter ergo omnia quæ in creaturis proprios & innatos habent defectus, ubi immensum hoc Divinum Pelagus intrant, propriis statim liberata imperfectionibus, in anam & simplicissimam Dei mutantur naturam; ita ut, sicut docet Gregorius, apud Deum labentia stent, mutabilia immutabilitatem consequantur, temporalia æternitatem; & ipsa accidentiæ subsistant.

Suppono tertio tanquam de fide certum, Relationes & essentiam in Deo non distingui realiter entitivè. Cujus contrarium docuisse Gilbertum Porretanum, referunt D. Thomas hic art. 2. & infra quæst. 39. art. 1. D. Bonaventura in 1. dist. 13. art. 1. & frequenter id censent ceteri Theologi, contra Vazquem disp. 120. cap. 1. & 2. asserentem Gilbertum solam distinctionem formalem inter relationes & essentiam possit esse. Sententia tamen Gilberti damnata est in Concilio Rhemensis sub Eugenio III. ubi fuit definitum tres personas divinas esse unam essentiam Dei, & relationes ipsas esse Deum, quod in sententia Gilberti verificari non potest. Et in Concilio Lateranensi definitur, in Divinis non esse quærenitatem rerum: esset autem rerum quaternitas, si relationes entitivè realiter ab essentia differrent.

Porro præterquam quod Gilberti sententia falsitas ex dicendis constabit, breviter hic ostenditur, & simul probatur nostra suppositio. Primum, quia in Divinis omnia sunt unum, ubi non obstat relationis oppositio: At in earum relationes & essentiam non intercedit relationis oppositio, cum nec essentia ad relationes, nec relationes ad essentiam referantur: Ergo relationes & essentia sunt unum entitivè.

Secundò, Ex opposita sententia sequitur evidentè, personas divinas simplices omnino non esse, sed compositas realiter ex essentia & relatione: Consequens est absurdum: Ergo etc. Probatur sequela: Compositio est distinctio unio: At in persona divina daretur unio relationis & essentia, realiter distinctarum: Ergo realis compositio.

Tertio, Relatio divina est ens reale, ut ostendimus: At non est ens reale creatum, aliàs persona divina ex creata & divina entitate constaret: Ergo est saltem identicè ens reale divinum, & consequetè nequit à divina essentia realiter entitivè distingu-

Unde Concilium Rhemense con- A
distingui. Unde Concilium Rhemense con-

Actuali ante operationem intellectus. In quo tres
reperio Theologorum sententias.

Prima est Durandi in 1. dist. 33. quæst. 1. asse-
rentis relationes divinas distingui ab essentia,
distinctione modali, hoc est, non tanquam rem
& rem, sed ut rem & modum.

Secunda est Scoti in 1. dist. 2. quæst. 7. & dist. 8.
quæst. 4. & pluribus aliis in locis, in quibus inter
relationes & essentiam ponit distinctionem
quandam, quam vocat formalem, aut ex natura
rei, & quam dicit *precedere intellectum omni modo*:
de qua distinctione plura diximus in Tractatu
de Attributis.

Dist.
3.
art. 2.

Tertia & vera sententiâ defendit, essentiam
& relationes nullo genere actualis distinctionis
ante operationem intellectus gaudere, sed realiter
formaliter identificari cum illis, & solum
virtualiter & ratione ratiocinatâ ab illis distingui.
Hanc tenent omnes Thomistæ, imò & omnes
ferè Theologi, exceptis Scoti Discipulis,
qui subtilis Magistri vestigiis inhaerentes, distinc-
tionem formalem actualem, & præcedentem
omnem mentis operationem, inter divinam es-
sentiam & relationes ac attributa defendunt.

§. II.

Sententia Durandi rejicitur.

Dico primò : Inter relationes & essentiam
non datur distinctio realis modalis.

Probat primò. Quia non minùs ex sententia
Durandi sequitur personam divinam esse realiter
compositam, quam ex sententia Gilberti,
suprà impugnata. Sicut enim si esset distinctio
entitativa inter essentiam & relationes, resulta-
ret ex illis compositio realis entitativa in perso-
na divina, ita etiam si distinguantur modaliter
ab essentia, resultabit ex illis compositio moda-
lis, quæ summæ Dei simplicitati repugnat.

Respondet Durandus, negando sequelam
Majoris. Quia (inquit) ex modo & re modificata
non resultat compositio realis : omnis enim
realis compositio est per hoc quod unum alteri
inhæreat, vel illud informet; modus autem non
inhæret rei cuius est modus, nec illum informat;
unde si humanitas Christi dimitteretur à Verbo,
haberet alium modum essendi, non tamen
haberet aliam compositionem.

Sed contra primò: Compositio nihil est aliud
quàm distinctio unio: Ergo si modus à re cuius
est modus realiter distinguatur, & ex illis uni-
tatis unum tertium resultet, voluntariè asseritur
non resultare compositum.

Secundò: Ex hac responsione sequitur, An-
gelum esse omnino simplicem in linea substantiæ:
Consequens est contra communem Theologorum
consensum: Ergo &c. Probat sequelam: Angelus enim,
juxta hanc solutionem, non est compositus ex natura
& subsistentiâ, & aliàs est expertus compositionis
ex materia & forma: Ergo erit simplex omnino
in linea substantiæ.

Tertiò rejicitur hæc solutio: Christus est Per-
sona composita ex subsistentiâ Verbi, & humana
natura, ut docet D. Thomas 3. p. quæst. 2. art. 4.
quem communiter sequuntur Theologi, & consentit
ipse Durandus in 3. dist. 2. quæst. 3. & tamen nec
natura humana inhæret subsistentiâ Verbi, nec
subsistentiâ inhæret naturæ humanæ; cum ex utroque
imperfectio maxima in Verbo inferatur, scilicet
Verbi mutatio: Ergo quod personalitas divina sit
modus naturæ non inhærens, non impedit quin

Z. 2. ex na-

Præcipuum autem fundamentum quo duce-
batur Gilbertus, ad ponendam distinctionem
realem entitativam inter relationes & essentiam,
erat (ut refert Otto Frisingensis, de rebus
georgii Frederici Imperatoris libro 1. cap. 56.) Ne
B
gibus Frederici Imperatoris libro 1. cap. 56.) Ne
gibus Frederici Imperatoris libro 1. cap. 56.) Ne
gibus Frederici Imperatoris libro 1. cap. 56.) Ne

Verum hoc fundamentum ruinotum est: Nam
ut docet D. Thomas hic art. 3. ad 1. & infra
quæst. 10. art. 1. possunt aliqua esse idem uni-
tertia, & in illo non multiplicato, plurificari,
propter oppositos respectus quos in suis prop-
riis rationibus important: ut patet in motu,
quo non multiplicato, plura sunt actio & pas-
sio, quæ cum illo identificantur. Et si proprie-
tates entis oppositione relativâ inter se gaude-
rent, sicut divinæ personæ, possent multiplicari
realiter, ratione entis, in eis transcendentaliter
inclusâ, manente immultiplicatâ. Unde
licet admittatur identitas realis inter relationes
divinas & essentiam, non opus est propterea
cum Arrio dividere essentiam, vel cum Sabel-
lino singularitatem redigere personas. Ut etiam
elegantè ait Tertullianus contra Praxean
cap. 8. *Trinitas per confertos & connexos gradus à
patre decurrens, & Monarchia nihil obstripit, &
divinitas intactam protegit.* Et D. Bernardus 5.
de considerat. cap. 8. *Non abducimur ab hac unitatis
professione, asseritione trium: cum in hac Trinitate non
multiplicamus personam, sicut nec solitudinem in-
venire. Quamobrem cum dico unum, non me turbat
Trinitatis numerus, qui essentiam non multiplicat, non
trinitas, nec pariter. Rursum cum dico tria, non me ar-
guit unitatis unitas, quæ illa quæcumque tria, seu illos
tres, nec in confusione cogit, nec in singularitate re-
legit.* Et ut verba Theodoretus, quæ Gilbertus
in favorem suæ sententiæ allegabat, intelli-
genda sunt de identitate tam secundum ratio-
nem, quàm secundum rem, sive substantiatem
virtualem, quàm formalem. Si enim natura &
personæ in Deo, ita essent unum, ut pluribus non
æquivalent, & virtuali non gauderent distinc-
tione, non possent, indivisâ manente essentia,
multiplicari personæ; nec communicari essen-
tiâ, in communicabili manente relatione. Sed de
hoc infra reddet sermo, cum fundamenta Du-
randi & Scoti convellamus. In eodem sensu ait
Hilarius, *non esse idem naturam, quod res naturæ*:
quæ scilicet differunt virtualiter, & quoad mo-
dum significandi. Quo pacto D. Thomas quæst.
3. de Potentia art. 2. ad 14. similia verba Augusti-
ni, infra referenda, exponit.

Hisigitur hæc suppositis: quod in dubium ver-
tendum est, an licet relatio & essentia divina non
distinguantur realiter entitativè tanquam di-
versæ, distinguantur tamen aliquâ distinctione a-

Tom. II.

Tom. II.

Tom. II.

Tom. II.